

YASHIL VA RAQAMLI O'TISHLAR AVTOMOBIL EKOTIZIMINI QANDAY O'ZGARTIRMOQDA.

Bobojonova M.J

Osiyo xalqaro universiteti o'qituvchisi

Jumayeva Z.B

Osiyo xalqaro universiteti katta o'qituvchisi

Annotatsiya: *Avtomobil sanoati OECD mamlakatlarida qo'shimcha qiymat va ilmiy-tadqiqot ishlari nuqtai nazaridan muhim ahamiyatga ega, ammo yashil va raqamli transformatsiyalar ham katta ta'sir ko'rsatadi. Ushbu maqola mamlakatlararo kirish-chiqish (ICIO) jadvallari, patent ma'lumotlari, qo'shilish va sotib olish (M&A) operatsiyalari, mamlakatlar bo'ylab mikro taqsimlangan ma'lumotlarning kombinatsiyasiga asoslangan avtomobil sektori va uning atrofidagi ekotizimning yangi va yaxlit ko'rinishini taqdim etilga. U ushbu sanoat ekotizimining chegaralarini, shu jumladan bog'langan tarmoqlarni (masalan, yuqori va quyi oqim), shuningdek, bilim va texnologiya provayderlarini (masalan, universitetlar yoki raqamli sanoat) belgilaydi.*

Avtomobil sanoati OECD mamlakatlarida qo'shimcha qiymat va ilmiy-tadqiqot ishlari nuqtai nazaridan katta ahamiyatga ega. (2018 yilda OECD mamlakatlari bo'yicha biznes ilmiy-tadqiqot xarajatlarining o'rtacha 11 foizi). Shuningdek, u boshqa ko'plab tarmoqlarga qaraganda ko'proq yuqori va quyi oqimdagi ish o'rinlarini yaratadi va eksportga sezilarli hissa qo'shadi.

Avtomobil ishlab chiqaruvchilari kengroq sanoat ekotizimining asosini tashkil etadi, ular yetkazib beruvchilar va quyi oqim tarmoqlarini, shuningdek, mobillikni dekarbonizatsiya qilish va ularning ba'zi texnologiyalarini almashish bilan bog'liq muammolarga duch kelayotgan tegishli tarmoqlar, va umuman olganda, ko'nikmalar, bilim va asos sharoitlari (jumladan, universitetlar, tadqiqot institutlari va mehnat bozori institutlari).

Hozirgi vaqtda ushbu sanoat ekotizimi texnologiyalarni tubdan o'zgartiradigan yashil va raqamli transformatsiyalar bir vaqtning o'zida ta'sir ko'rsatadigan sanoatning eng yorqin misollaridan biridir. (ulangan, avtonom, umumiy, elektr (CASE) transport vositalari) va biznes modellari. Hukumatlar tomonidan katta yordam ko'rsatilishiga qaramay, inqiroz ekotizimida jiddiy ishlab chiqarish yo'qotishlariga olib keldi va yarimo'tkazgichlar kabi muhim manbalarga bog'liqligini ochib berdi.

Ma'lumotlar manbalarining noyob kombinatsiyasiga asoslanib, jumladan, Inter-Country Input-Output (ICIO) jadvallari, patent ma'lumotlari, qo'shilish va sotib olish

(M&A) operatsiyalari, Dynemp va Multiprod mikro taqsimlangan loyihalari bo'yicha mamlakatlararo ma'lumotlar va firma darajasidagi ma'lumotlar, avtomobil sanoatini o'rab turgan sanoat ekotizimining chegaralarini belgilaydi va uning o'zgarishini har tomonlama baholashni joriy qilish va mikrotuzilmaviy rivojlanayotgan tendentsiyalar. Ushbu ma'lumotlar manbalariga asoslanib, avtomobil ekotizimini avtomobilsozlik sanoati bilan mustahkam aloqaga ega bo'lgan 14 ta sektorlar to'plami sifatida belgilaydi.

Ekotizimning tarkibi turli xil bog'lanishlarni aks ettiradi:

- avtomobilsozlik sektoriga (masalan, tayyor metall buyumlar, kauchuk va plastmassa buyumlari);
- quyi oqim tarmoqlari (masalan, ulgurji va chakana savdo va avtotransport vositalarini ta'mirlash);
- yuqori oqim tarmoqlari asosiy vosita sifatida avtotransport vositalari (masalan, quruqlikdagi transport, ijara va lizing faoliyati);
- avtomobil sektorini ishlab chiqarish vositalari bilan ta'minlaydigan tarmoqlar (masalan, mashina va uskunalar);
- tarmoqlar bir xil texnologiyalar yoki muammolarni baham ko'rish (masalan, boshqa transport uskunalar);
- asosiy texnologiyalarni ishlab chiquvchi sektorlar (masalan, elektr jihozlari va AKT sektorlari).

Shuningdek, u yosh firmalar va avtomobil bo'lmagan firmalar uchun texnologik landshaftda ortib borayotgan rol bilan yirik original uskunalar ishlab chiqaruvchilardan (OEMs) tashqari butun ekotizimning ortib borayotgan integratsiyasini ta'kidlaydi. Yosh firmalar avtomobil patentlarining ortib borayotgan ulushini topshirmoqda, xususan, avtonom va elektr transport vositalari texnologiyalari. Ular ilmiy muassasalar va korxonalar o'rtasidagi munosabatlarda muhim rol o'ynaydi va asosiy rivojlanayotgan texnologiyalarga e'tibor qaratishadi, eski firmalar esa ushbu texnologiyalarni avtomobilning qolgan qismi bilan birlashtirishga ko'proq ixtisoslashgan.

Bu iqtisodiyotning boshqa qismlariga nisbatan avtomobil ekotizimidagi yuqori biznes dinamikasiga mos keladi. Ekotizim yirik transmilliy firmalar atrofida tuzilgan bo'lsa ham, u bandlikning mustahkam o'sishini ko'rsatadi, xususan, yosh firmalarning jadal rivojlanishi va ba'zi tarmoqlar uchun kirish stavkalarining yuqoriligi. Avtomobildan tashqari firmalar, xususan, AKT firmalari avtomobil ekotizimida ko'proq markaziy o'rinni egallab bormoqda. Tahlil rivojlanayotgan texnologiyalar, ayniqsa avtonom avtomobil texnologiyalari va an'anaviy texnologiyalar o'rtasidagi sezilarli farqlarni ta'kidlaydi, chunki ular turli bilim bazalariga tayanadi. Natijada, AKT firmalari avtomobil sotib oluvchilarning muhim maqsadiga aylanadi. Umuman olganda, M&A

operatsiyalariga mo'ljallangan firmalarning patent portfeli ko'proq avtonom va elektr transport vositalari texnologiyalariga yo'naltirishdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abidovna, A. S. (2024). COMMUNICATION PROCESS MANAGEMENT AS A TOOL TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF MODERN ORGANIZATIONS. *Gospodarka i Innowacje.*, 49, 211-217.
2. Abidovna, A. S. (2023). Special directions of tourism development in Bukhara region: problems and solutions. *Zien Journal of Social Sciences and Humanities*, 21, 51-55.
3. Alimova, S. A., & Shavkatovich, P. S. (2022). THE ROLE OF FOREIGN INVESTMENT IN ENSURING THE FINANCIAL SUSTAINABILITY OF THE ECONOMY. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(3), 359-364.
4. Abidovna, A. S. (2024). The Importance of Personnel Management in the Operations of an Organization. *Miasto Przyszłości*, 49, 971-975.
5. Supiyevna, B. M. (2024). O'ZBEKISTONDAGI XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH VA AHOLINI ISH BILAN BAND ETISH YO'LLARI. *Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting*, 4(08), 78-84.
6. Supiyevna, B. M. (2024). TIZIMIDA BANK FINANCIAL SERVICE NUMBER: DEVELOPMENT AND OLD TURGAN. *Gospodarka i Innowacje.*, 46, 379-385.
7. Jumayeva, Z. (2024). RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARNING O'RNI VA UNING AHAMIYATI. *Modern Science and Research*, 3(6).
8. Bustonovna, J. Z. (2024). DEVELOPMENT OF DIGITAL ECONOMY AND ITS PROSPECTS. *Gospodarka i Innowacje.*, 48, 285-291.
9. Bazarova, M. S. (2022). FACTORS THAT ENSURE THE SUCCESSFUL IMPLEMENTATION OF A SYSTEM OF KEY PERFORMANCE INDICATORS IN THE.
10. Xudoynazarovich, S. A. (2024). KADRLAR BOSHQARUVI XUSUSIY OTMLARDA: XUSUSIYATLARI, YONDASHUVLARI VA MUAMMOLARI. *Gospodarka i Innowacje.*, 54, 70-77.
11. Shadiyev, A. (2024). PERSONNEL MANAGEMENT SYSTEM IN ENTERPRISES AND ORGANIZATIONS. *Modern Science and Research*, 3(8), 10-18.
12. Alisher, S. (2024). ACTUAL PROBLEMS OF DIGITAL ECONOMY DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN. *Gospodarka i Innowacje.*, 46, 366-372.

13. Ikromov, E. (2024). THEORETICAL FOUNDATIONS FOR THE ORGANIZATION AND CAPACITY BUILDING OF EXECUTIVE EMPLOYEE LABOR IN PUBLIC ADMINISTRATION BODIES. *Modern Science and Research*, 3(1), 939-946.
14. Ibodulloyevich, I. E. (2023). KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI YANADA RIVOJLANTIRISH UCHUN QULAY ISHBILARMONLIK MUHITINI SHAKLLANTIRISH. *Gospodarka i Innowacje.*, 42, 481-484.
15. Hakimovich, T. M. (2024). Personalni Rag'batlantirish. *Miasto Przyszłości*, 53, 524-531.
16. Hakimovich, T. M. (2024). ZAMONAVIY BOSHQARUV VA RAQAMLASHTIRISH.
17. Khalilov, B. B. (2024). MANAGERIAL ACCOUNTING-THE LANGUAGE OF BUSINESS MANAGEMENT. *Gospodarka i Innowacje.*, 49, 249-255.
18. Bahodirovich, K. B. (2024). FINANCIAL LEVERAGE RATIOS AND ANALYSIS. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, 11(11), 418-426.
19. To'rayevna, S. N. (2023). YANGI IQTISODIYOTDA RAQAMLI MEHNAT.
20. Sodiqova, N. (2024). IQTISODIYOTNI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA INNOVATSION SIYOSAT VA UNING SHAKLLANISH XUSUSIYATLARI. *Modern Science and Research*, 3(6).
21. Tohir o'g'li, M. T., & To'rayevna, S. N. (2024). O 'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA INVESTITSION SIYOSAT. *ZAMONAVIY TA'LIMDA FAN VA INNOVATSION TADQIQOTLAR JURNALI*, 2(14), 45-53.
22. Qudratova, G. M., & Sodiqova, N. T. (2024). RAQOBAT TUSHUNCHASI, UNING TURLARI VA USULLARI. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(2), 459-463.
23. Akbarovna, N. N. (2024). Oliy Ta'lim Muassasalarining Innovatsion Faoliyat Natijalarini Tijoratlashtirish Muammolari Va Ularni Hal Etish Yo 'LLari. *Miasto Przyszłości*, 54, 857-866.
24. Akbarovna, N. N. (2023). MULKCHILIK MUNOSABATLARINING JAMIYATDAGI TUTGAN O'RNI.
25. Naimova, N. (2024). THE COUNTRY'S ECONOMIC POTENTIAL IN DIGITAL ECONOMY AND E-COMMERCE DEVELOPMENT. *Modern Science and Research*, 3(2), 234-239.
26. Akbarovna, N. N. (2023). BULUTLI HISOBLASH TEXNOLOGIYALARINING IQTISODIYOTDA TURGAN ORNI. *Gospodarka i Innowacje.*, 42, 517-520.

27. Qudratova, G. M., & Sodiqova, N. T. (2024). RAQOBAT TUSHUNCHASI, UNING TURLARI VA USULLARI. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(2), 459-463.
28. Sodiqova, N. T., & Qudratova, G. M. (2024). TASHKILOTNING INNOVATSION FAOLIYATI SAMARALIGINI BAHOLASH. *STUDYING THE PROGRESS OF SCIENCE AND ITS SHORTCOMINGS*, 1(2), 286-294.
29. Qudratova, G. M. (2024). METHODOLOGY FOR ASSESSING THE COMPETITIVENESS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS. *Gospodarka i Innowacje.*, 51, 191-195.
30. Mahmudovna, Q. G. (2024). RAQOBAT STRATEGIYASINI SHAKLLANTIRISHDA RAQOBATNI BAHOLASH USULLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI. *Gospodarka i Innowacje.*, 48, 715-720.
31. Otkirovich, N. S. (2024). Yashil Iqtisodiyotda Raqamli Transformatsiya. *Miasto Przyszłości*, 54, 1356-1364.
32. qizi Bobojonova, M. J. (2023). AGROTURIZMNING IQTISODIYOTDA O 'RNI, SALOHİYATI VA INFRATUZILMASINI YAXSHILASH. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(8), 48-52.
33. Bobojonova, M. J., & Naimova, N. A. (2024). AHOLINING O'ZINI OZI BANDLIGINI TA'MINLASHDA AUTSORSING YANGI SHAKLINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(3), 59-64.
34. Bobojonova, M. J., & Naimova, N. A. (2024). O'ZBEKISTONDA FRILANSERLIK VA AUTSORSERLIKNING RIVOJLANISH DARAJASI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(3), 72-77.
35. Bobojonova, M. J., & Naimova, N. (2024). QISHLOQ XO 'JALIGINI KLASTERLASHNING XORIJIY TAJRIBASI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(3), 65-71.
36. Djurayeva, M. S. (2024). ORGANIZATIONAL STRUCTURE OF A MODERN ENTERPRISE. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, 11(12), 222-227.
37. Sadilloeyevna, D. M. (2024). ROLE OF COMMERCIAL BANKS IN THE DEVELOPMENT OF THE MODERN ECONOMIC SYSTEM. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, 11(11), 241-248.
38. Sadullayevna, D. M. (2024). BASICS OF DIGITAL MARKETING. *Gospodarka i Innowacje.*, 51, 160-166.

39. қизи Рахмонқулова, Н. О. (2023). КИЧИК САНОАТ ЗОНАЛАРИНИНГ ХУДУДЛАР ИҚТИСОДИЁТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДАГИ ЎРНИ. "Экономика и туризм" международный научно-инновационный журнал, 6(14).
40. Nafisa, R. (2024). Formation of a Strategy for Sustainable Development of the National Economy. *Miasto Przyszłości*, 54, 764-771.
41. Rakhmonkulova, N. (2024). Prospects for the Development of the Economy of Uzbekistan. *JOURNAL OF INTELLECTUAL PRPERTY AND HUMAN RIGHTS*, 3(10), 37-44.
42. Lolaxon, R. (2024). THE ROLE OF MARKETING STRATEGIES IN TOURISM POTENTIAL OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, 11(11), 230-240.
43. Lolakhon, R. (2024). APPLICATION OF THE 4P CONCEPT IN TOURISM. *Gospodarka i Innowacje.*, 51, 138-145.
44. Turayevich, I. A. (2024). Milliy Iqtisodiyotga Xorijiy Investitsiyalarni Jalb Qilishda Soliqlarning O' Rni. *Gospodarka i Innowacje.*, 53, 205-213.
45. Aziz, I. (2023). O'zbekistonda xorijiy investitsiyani jalb qilishni soliqlar vositasida rag'batlantirish yo'llari. *SAMARALI TA'LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR JURNALI*, 1(5), 191-196.
46. Ibragimov, A. T. (2024). MILLIY IQTISODIYOTGA XORIJIY INVESTITSIYANI JALB QILISHNI SOLIQLAR VOSITASIDA RAG 'BATLANTIRISH. *Gospodarka i Innowacje*, 51, 116-122.
47. Turayevich, I. A. (2024). Iqtisodiyotga Investitsiyalarni Jalb Qilish Va Boshqarishning O 'Ziga Xos Xususiyatlari. *Miasto Przyszłości*, 53, 1231-1237.
48. Azimov, B., Toshev, F., & Raximova, D. TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYA.
49. TEMPUS, I. (2016). Towards the ModernisATion of Higher Education InstitutionS in Uzbekistan (MATChES). *TEMPUS*, 4, 2007-2013.
50. Azimov, B. F., & Gulomov, O. H. (2017). Organizational structures of innovation support services: inter-organizational cooperation associations. *Инновационное развитие*, (6), 35-37.
51. Akhmedov, Y., Asadov, S., & Azimov, B. (2022, December). Two-sided estimation of linear approximation error second-order hypersurfaces. In *Journal of Physics: Conference Series* (Vol. 2388, No. 1, p. 012124). IOP Publishing.